

International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication

Vol 10 (2026)

Inclusive Language: aspects, problems and solutions (early access; full release by the end of February 2026)

Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα και διερμηνεία

Αναστάσιος Ιωαννίδης

doi: [10.12681/ijltic.31027](https://doi.org/10.12681/ijltic.31027)

Copyright © 2025, ANASTASIOS IOANNIDIS

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Ιωαννίδης Α. (2026). Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα και διερμηνεία: Μια έρευνα βασισμένη σε σώμα κειμένων. *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication*, 10. <https://doi.org/10.12681/ijltic.31027>

Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα και διερμηνεία: Μια έρευνα βασισμένη σε σώμα κειμένων

Αναστάσιος Ιωαννίδης

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

ioannidis@ionio.gr

Περίληψη

Καθώς η γλώσσα αποτελεί μηχανισμό έκφρασης της κυρίαρχης ιδεολογίας, αναπαριστά τις υφιστάμενες έμφυλες ανισότητες με αποτέλεσμα συχνά οι γυναίκες να υποεκπροσωπούνται ή να αποκλείονται πλήρως από τον λόγο. Το παρόν άρθρο μελετά το φαινόμενο αυτό στις διερμηνείες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τη βοήθεια ενός παράλληλου σώματος κειμένων. Ειδικότερα, εξετάζει κατά πόσο οι διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας εφαρμόζουν στρατηγικές δίκαιης ως προς το φύλο γλώσσας όταν διερμηνεύουν από τα αγγλικά και τα γερμανικά, δηλαδή από περισσότερο ουδέτερες ή συμπεριληπτικές γλώσσες, και σε ποιο βαθμό οι στρατηγικές αυτές διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες των διερμηνέων της γερμανικής καμπίνας.

Λέξεις-κλειδιά: διερμηνεία, ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα, συμπεριληπτική γλώσσα, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

1 Ιδεολογία, φύλο και διερμηνεία

Το γεγονός ότι η γλώσσα δεν αποτελεί απλό μέσο επικοινωνίας, αλλά και εργαλείο αναπαραγωγής της εκάστοτε κυρίαρχης ιδεολογίας είναι κοινός τόπος. Η σχέση αυτή είναι μάλιστα αμφίδρομη, καθώς «κάθε μορφή ιδεολογίας έχει ανάγκη το γλωσσικό σύστημα, για να διατυπωθεί και να διαδοθεί, ενώ αντίστροφα κάθε γλωσσική έκφραση, όσο αθώα και εάν είναι, εμπεριέχει μία συγκεκριμένη θεώρηση του κόσμου, περικλείει θα λέγαμε ψήγματα ιδεολογίας» (Γραμμενίδης et al. 2015: 155). Έτσι, η γλώσσα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή των υφιστάμενων κοινωνικών ανισοτήτων και τη διατήρηση της επικυριαρχίας μιας κοινωνικής ομάδας πάνω σε μια άλλη, καθώς αποτελεί το όχημα με το οποίο οι ισχυροί του κόσμου μεταφέρουν με «φυσικό» και «οικείο» τρόπο την ιδεολογία τους και νομιμοποιούν την εξουσία τους έναντι των ανίσχυρων (Fairclough 1989: 2-3). Η ιδεολογική αυτή διάσταση της γλώσσας έχει μελετηθεί, μάλιστα, τις τελευταίες δεκαετίες υπό διάφορα πρίσματα, με την *Κριτική Ανάλυση Λόγου* να αποτελεί μια από τις πιο χαρακτηριστικές και γνωστές προσεγγίσεις. Η θεώρηση αυτή διατυπώθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1990 και έγινε έκτοτε το εργαλείο με τη βοήθεια του οποίου ερευνητές κυρίως των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών αμφισβήτησαν κυρίαρχες δομές εξουσίας, αποκάλυψαν διακρίσεις, φανέρωσαν πολιτικά και ιδεολογικά κίνητρα και απέδειξαν τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα δομεί, αναπαράγει και διατηρεί τις ασύμμετρες και άνισες σχέσεις εξουσίας της κοινωνικής πραγματικότητας (βλ. Bickes et al. 2012: 31-34, van Dijk 2006: 120 επ. και Στάμου 2014: 152).

Ένας από τους πολλούς χώρους όπου εφαρμόστηκε η *Κριτική Ανάλυση Λόγου*, μεταξύ βέβαια και άλλων μεθοδολογικών εργαλείων, με σκοπό τη μελέτη της αλληλεπίδρασης γλώσσας και ιδεολογίας είναι η Μεταφρασιολογία – ένα πεδίο όπου έρχονται σε επαφή κατ' εξοχήν διαφορετικά γλωσσικά και ιδεολογικά συστήματα (βλ. Fawcett 1998, Beaton-Thome 2015). Έτσι, διαπιστώθηκε πως ο τρόπος με τον οποίο οι μεταφραστές και μεταφράστριες αντιλαμβάνονται, επεξεργάζονται και μεταφέρουν ένα κείμενο από μια γλώσσα σε μια άλλη είναι συνάρτηση της ιδεολογίας τους, δηλαδή των γνώσεων, των πεποιθήσεων, του αξιακού συστήματος και της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και εργάζονται (βλ. Munday 2007: 198 επ.). Οι Hatim και Mason

(1997) θεωρούν, μάλιστα, ότι κάθε μετάφρασμα ενέχει διάφορες διαβαθμίσεις ιδεολογικής μεσολάβησης από την πλευρά των μεταφραστών και μεταφραστριών ανάλογα με τον βαθμό στον οποίο «επεμβαίνουν στη διαδικασία της μεταφοράς, τροφοδοτώντας με τις δικές τους γνώσεις και πεποιθήσεις τον τρόπο που επεξεργάζονται ένα κείμενο» (1997: 147, δική μου μετάφραση). Ομοίως, μελέτες από το πεδίο της διερμηνείας επιβεβαιώνουν έναν αντίστοιχο βαθμό ιδεολογικής παρέμβασης από την πλευρά των διερμηνέων. Η Morven Beaton (2007), για παράδειγμα, διαπιστώνει πως οι διερμηνείς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προάγουν μέσα από την επανάληψη συγκεκριμένων λεξιλογικών και πραγματολογικών επιλογών τη σημασία θεμελιωδών αξιών των ευρωπαϊκών θεσμών (π.χ. της αλληλεγγύης) και ενισχύουν με τον τρόπο αυτό την κυρίαρχη ιδεολογία της Ένωσης (Beaton 2007: 271-296).

Είναι γεγονός πως η διερμηνεία είναι μια δυναμική διαδικασία η οποία βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με το εκάστοτε κοινωνικό και καταστασιακό πλαίσιο στο οποίο τελείται. Οι διερμηνείς, σε αντίθεση με την παραδοσιακή άποψη που τους θέλει αόρατους και αμέτοχους στη διαδικασία, κατέχουν διακριτή θέση σε αυτή ως αυτόνομα υποκείμενα και μπορούν με τη στάση τους να επηρεάσουν, συνειδητά ή ασυνειδητά, τις καθιερωμένες σχέσεις εξουσίας που έχουν δομηθεί μεταξύ των λοιπών συμμετεχόντων της επικοινωνίας (Mason 2015: 314). Εξάλλου, σύμφωνα με τις λειτουργικές προσεγγίσεις (βλ. Holz-Mänttari 1986 και Reiss & Vermeer 1984), σκοπός της διερμηνείας δεν είναι απλώς η διαγλωσσική μεταφορά ενός μηνύματος, αλλά και η διαπολιτισμική μεταφορά του με τρόπο που να εξυπηρετεί την περίσταση και να ανταποκρίνεται στη λειτουργία της στον πολιτισμό-στόχο, όπως αυτή (η λειτουργία) ορίζεται από τις προσδοκίες του ίδιου του πελάτη και των αποδεκτών της διερμηνείας. Κατά συνέπεια, οι διερμηνείς οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τις απαιτήσεις όλων των προσώπων που συμμετέχουν στην επικοινωνία, να γνωρίζουν δηλαδή την ομιλία ποιου προσώπου καλούνται να διερμηνεύσουν, σε ποιο κοινό απευθύνονται και για ποιο σκοπό. Συνεπώς, το ιδεολογικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των ομιλητών που εκφωνούν το κείμενο-πηγή, αλλά και των ακροατών που προσλαμβάνουν το κείμενο-στόχο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην παραπάνω διαδικασία, καθώς οι διερμηνείς οφείλουν να το αναγνωρίζουν και να το προσαρμόζουν κατά τη διερμηνεία τους στη γλώσσα-στόχο.

Όλες οι παραπάνω σκέψεις αντανακλώνται, μεταξύ άλλων, και στο ζήτημα της σχέσης του φύλου με τη διερμηνεία. Όπως επισημαίνουν οι Pascal Singy και Patrice Guex (2015), το φύλο μπορεί να επηρεάσει τη διερμηνεία σε πολλαπλά επίπεδα. Πρώτον, οι διερμηνείς αποτελούν στις περιστάσεις επικοινωνίας που πραγματοποιείται με τη συμμετοχή τους ένα τρίτο αυτόνομο πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα φύλου μπορεί να καθορίσει τη διάδραση. Για παράδειγμα, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις συνεντεύξεων για τη χορήγηση ασύλου όπου οι αιτούντες ή οι αιτούσες αρνούνται την παρουσία διερμηνέων του αντίθετου φύλου λόγω των θρησκευτικών ή πολιτισμικών καταβολών τους (βλ. Pöllabauer 2015: 213, Ιωαννίδης 2018: 95). Δεύτερον, οι διερμηνείς κατά τη μεταφορά ενός μηνύματος οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το γλωσσικό ύφος με το οποίο οι εκάστοτε ομιλητές και ομιλήτριες, ανάλογα με το πολιτισμικό και ιδεολογικό τους υπόβαθρο, ενσωματώνουν ή όχι τα φύλα στον λόγο τους. Και τρίτον, οι διερμηνείς πρέπει να γνωρίζουν ότι τα διάφορα γλωσσικά συστήματα αναπαριστούν με διαφορετικό τρόπο την πραγματικότητα και, συνεπώς, μπορεί να αποτυπώνουν διαφορετικά τις έννοιες της αρσενικότητας και της θηλυκότητας. Επομένως, οι διερμηνείς μπορούν, αφού αναγνωρίσουν τις κυρίαρχες μορφές έμφυλης έκφρασης στο εκάστοτε γλωσσικό σύστημα, να προάγουν ή να περιορίσουν μέσα από τις επιλογές τους την ορατότητα των γυναικών στη γλώσσα (Singy & Guex 2015: 170).

Αυτή η τελευταία διάσταση της αλληλεπίδρασης φύλου και διερμηνείας θα μας απασχολήσει ειδικότερα στη συνέχεια. Σκοπός μας είναι να δείξουμε κατά πόσο οι διερμηνείες που εργάζονται στην ελληνική και τη γερμανική καμπίνα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθιστούν τις γυναίκες εξίσου ορατές με τους άνδρες στις διερμηνείες τους. Ειδικότερος στόχος μας είναι, μέσα από τη μελέτη ενός σώματος κειμένων αποτελούμενο από πρωτότυπες ομιλίες βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις διερμηνείες τους, να αναδείξουμε τις στρατηγικές που εφαρμόζουν οι διερμηνείες της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας αναφορικά με τη χρήση ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας και να εντοπίσουμε τυχόν διαφορές τους.

2 Γλωσσικός σεξισμός και στρατηγικές ουδέτερης ως προς το φύλο έκφρασης

Είναι γεγονός ότι η γλώσσα ελέγχεται και διαμορφώνεται παραδοσιακά από τους άνδρες οι οποίοι αναπαρίστανται σε αυτή με πιο άμεσο και εμφανή τρόπο σε σύγκριση με τις γυναίκες (βλ. Γκασούκα & Γεωργαλλίδου 2018: 16). Πράγματι, ο γλωσσικός μηχανισμός ως φορέας της κυρίαρχης πατριαρχικής ιδεολογίας αντικατοπτρίζει, παγιώνει και αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες που υφίστανται ανάμεσα στα φύλα και διαιωνίζει τη σχέση υποτέλειας των γυναικών έναντι των ανδρών. Απόρροια της ανδροκεντρικής δόμησης της γλώσσας αποτελεί η συντριπτική κυριαρχία του αρσενικού γένους σε αντίθεση με την υποεκπροσώπηση ή και πλήρη εξαφάνιση του θηλυκού από τον λόγο. Το φαινόμενο αυτό περιγράφεται με τον όρο *γλωσσικός σεξισμός*, ο οποίος δηλώνει τη χρήση γλώσσας που δίνει το προβάδισμα στο αρσενικό έναντι του θηλυκού, που περιέχει λέξεις και εκφράσεις που εκφράζουν προκατάληψη, προσβολή, απαξίωση ή διάκριση σε βάρος των γυναικών και που γενικά υποβαθμίζει ή και αποκλείει τις γυναίκες από τη γλώσσα (Γκασούκα & Γεωργαλλίδου 2018: 18-19 και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 3). Τέτοιες πρακτικές εκφράζονται με διάφορες γλωσσικές επιλογές και εντοπίζονται σε πολλαπλά επίπεδα: σε μορφολογικό, όπου χρησιμοποιείται το αρσενικό γένος ονομάτων, άρθρων, αντωνυμιών κλπ. για να προσδιορίσει άτομα και των δύο φύλων, σε συντακτικό, όπου προηγείται συνήθως το αρσενικό ουσιαστικό έναντι του θηλυκού, και σε σημασιολογικό επίπεδο, όπου λέξεις που σχετίζονται με τη γυναίκα έχουν μειωτικό χαρακτήρα σε αντίθεση με εκείνες του άνδρα. Χαρακτηριστική είναι, μάλιστα, η περίπτωση της μορφολογίας ουσιαστικών που περιγράφουν ιδιότητα ή κάποιο επάγγελμα. Εκεί έχει διαπιστωθεί πως εκτός από τη συντριπτική χρήση του αρσενικού γένους «χρησιμοποιούνται οι αρσενικοί τύποι των ονομάτων ακόμη και στην περίπτωση όπου υπάρχει είτε διτυπία (ο/η εργοδότης, η εργοδότηρα, ο/η πρέσβης, η πρέσβειρα) είτε το αντίστοιχο ουσιαστικό θηλυκού γένους (ο εκπαιδευτής/η εκπαιδευτήρα, ο μαθητής/η μαθήτρια, ο νέος/η νέα)» (Γκασούκα & Γεωργαλλίδου 2018: 23).

Το φαινόμενο του γλωσσικού σεξισμού έχει απασχολήσει εκτενώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το οποίο υπήρξε το 2008 ένας από τους πρώτους διεθνείς φορείς που κατήρτισαν ειδικές συστάσεις για την εξάλειψή του (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 2). Οι συστάσεις αυτές, οι οποίες περιλαμβάνονται στον οδηγό με τίτλο *Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο* και επικαιροποιήθηκαν το 2018, επιδιώκουν να προάγουν τη χρήση μη σεξιστικής και συμπεριληπτικής ως προς το φύλο γλώσσας σε κάθε γραπτή και προφορική επικοινωνία του Κοινοβουλίου, και ειδικότερα στη μετάφραση και τη διερμηνεία. Προκειμένου να καταστεί εφικτός ο στόχος αυτός, ο οδηγός διακρίνει καταρχήν τρεις κατηγορίες γλωσσών ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της γραμματικής τους. Συγκεκριμένα, διακρίνει ανάμεσα σε γλώσσες χωρίς γένη στις οποίες εκλείπουν εντελώς τα γραμματικά γένη, σε γλώσσες με φυσικά γένη στις οποίες τα ουσιαστικά που αναφέρονται σε πρόσωπα δεν έχουν γραμματικό γένος, ωστόσο το φύλο μπορεί να δηλωθεί μέσα από τη χρήση των προσωπικών αντωνυμιών του τρίτου ενικού προσώπου και σε

γλώσσες με γραμματικά γένη όπου κάθε ουσιαστικό έχει το δικό του γραμματικό γένος το οποίο εκφράζεται με πλήθος αντίστοιχων καταλήξεων σε όλα τα κλινόμενα μέρη του λόγου, π.χ. άρθρα, αντωνυμίες κλπ. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 5-6).

Η διαφορετική γραμματική τυπολογία της κάθε κατηγορίας γλωσσών καθορίζει τις αντίστοιχες στρατηγικές προσέγγισης της ουδέτερης έμφυλης έκφρασης. Έτσι, ενώ στις γλώσσες χωρίς γραμματικά γένη δεν χρειάζεται κατά κανόνα κάποια ειδική προσπάθεια για να εξασφαλιστεί η ουδέτερη ως προς το φύλο έκφραση, δεν συμβαίνει το ίδιο στις γλώσσες με φυσικά γένη, πολλώ δε μάλλον στις γλώσσες με γραμματικά γένη, όπου είναι σχεδόν αδύνατο να μην εκφράζεται ποτέ κάποιο από αυτά κατά την εκφορά του λόγου (βλ. Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου 2018: 7). Στα αγγλικά, ειδικότερα, όπου τα ουσιαστικά έχουν κατά κανόνα μόνο φυσικό γένος, η προσπάθεια στρέφεται στη μείωση της χρήσης άλλων έμφυλων όρων, αρχής γενομένης από τις αντωνυμίες. Έτσι, ο οδηγός συστήνει να αποφεύγεται η γενική, περιεκτική χρήση των αντωνυμιών *he/his* και για τα δύο φύλα και προτείνει, μεταξύ άλλων, την αντικατάστασή τους από τους διπλούς τύπους *he or she/his or hers*. Ταυτόχρονα, καταγράφεται η διαρκώς αυξανόμενη τάση να χρησιμοποιείται η αντωνυμία πληθυντικού αριθμού *they* και τα παράγωγά της, ακόμη και όταν το υποκείμενο βρίσκεται στον ενικό αριθμό, καθώς καταλαμβάνει και τα δύο φύλα αδιακρίτως. Τέλος, στις λίγες περιπτώσεις εκείνες όπου κάποια ουσιαστικά που περιγράφουν ιδιότητα ή επάγγελμα έχουν σαφή έμφυλο χαρακτήρα, π.χ. *chairman* (ο πρόεδρος), συστήνεται η χρήση ουδέτερων ισοδύναμων όρων, όπως *chair* (το προεδρείο), οι οποίοι αναφέρονται σε πρόσωπα και των δύο φύλων (European Parliament 2018: 10-11).

Στα γερμανικά, τα οποία είναι γλώσσα με γραμματικά γένη, η προσέγγιση είναι διαφορετική. Καταρχάς, εκεί χρησιμοποιείται παραδοσιακά ο γενικός, περιεκτικός τύπος του αρσενικού για να περιγράψει ομάδες ανθρώπων ανεξαρτήτως φύλου, ενώ ο θηλυκός τύπος χρησιμοποιείται για να δηλώσει αποκλειστικά τις γυναίκες. Καθώς, ωστόσο, αυτή η χρήση του αρσενικού γένους θεωρείται πλέον ότι λειτουργεί ως διάκριση σε βάρος των γυναικών, διότι τις αποκλείει από τον λόγο, ο οδηγός προτείνει διάφορες στρατηγικές για την αποφυγή της. Μια από αυτές είναι η ουδετεροποίηση, δηλαδή η χρήση όρων στους οποίους δεν υπάρχει σαφής έμφυλη αναφορά. Εδώ ανήκει ειδικότερα η χρήση ουδέτερων ουσιαστικών, π.χ. *Mitglied* (μέλος), η χρήση συμπεριληπτικών ουσιαστικών, π.χ. *Delegation* (η αντιπροσωπεία) και, τέλος, η χρήση ουσιαστικών (συνήθως ουσιαστικοποιημένων μετοχών) πληθυντικού αριθμού με κοινές καταλήξεις και για τα δύο γένη από τις οποίες δεν προκύπτει σαφής αναφορά σε κάποιο από τα δύο φύλα, π.χ. *die Studierenden* (οι σπουδάζοντες/σπουδάζουσες). Η αντικατάσταση του γενικού αρσενικού τύπου από έναν ουδέτερο συστήνεται ειδικότερα όταν γίνεται αναφορά σε μια ολόκληρη επαγγελματική ομάδα, π.χ. *Lehrkraft* (διδασκτικό προσωπικό) αντί *καθηγητής/καθηγήτρια*. Μόνο όταν η εξεύρεση κάποιου ουδέτερου όρου δεν είναι δυνατή μπορεί να χρησιμοποιηθεί το αρσενικό επαγγελματικό ουσιαστικό στον πληθυντικό αριθμό για να συμπεριλάβει όλα τα άτομα της εκάστοτε ομάδας ανεξαιρέτως, π.χ. *Polizisten* (αστυνομικοί), καθώς γίνεται δεκτό πως η χρήση του πληθυντικού αριθμού μειώνει την αίσθηση του αποκλεισμού των γυναικών από τον λόγο (Europäisches Parlament 2018: 10-12). Τέλος, μια ιδιαίτερα αγαπητή προσέγγιση στα γερμανικά είναι η χρήση διπλών τύπων ιδίως όταν γίνεται αναφορά σε ουσιαστικά που δηλώνουν ιδιότητα ή επαγγελματικό τίτλο. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, το εκάστοτε ουσιαστικό παρατίθεται ταυτόχρονα τόσο στο αρσενικό όσο και στο θηλυκό γένος, προκειμένου να δηλώνονται ρητά και επί ίσοις όροις οι γυναίκες στον λόγο, π.χ. *Studenten und Studentinnen* (φοιτητές και φοιτήτριες). Η τεχνική αυτή θεωρείται η πιο διαφανής και δίκαιη ως προς τη μεταχείριση ανδρών και γυναικών στον λόγο, καθώς καθιστά εξίσου ορατά και τα δύο φύλα στη γλώσσα, και χρησιμοποιείται πολύ συχνά ιδίως στον προφορικό λόγο (βλ. Prewitt-Freilino et al.

2012: 279, Europäisches Parlament 2018: 11). Συνεπώς, φαίνεται πως η ευελιξία της γραμματικής (π.χ. ουσιαστικοποιημένες μετοχές με κοινές καταλήξεις) και η χρήση των διπλών τύπων συντελούν ώστε η περιεκτική χρήση του αρσενικού γένους να μην αποτελεί πλέον τον κανόνα στη γερμανική γλώσσα.

Στην ελληνική γλώσσα, πάλι, η οποία έχει επίσης γραμματικά γένη, φαίνεται πως η χρήση του περιεκτικού αρσενικού για να δηλωθούν άτομα και των δύο φύλων ανεξαιρέτως αποτελεί συνηθισμένη και αποδεκτή τακτική. Όπως επισημαίνεται στον οδηγό του Κοινοβουλίου, «η γενική, περιεκτική λειτουργία του αρσενικού τύπου είναι [...] τόσο συνήθης και προφανής, εξίσου για τους ομιλητές και για τις ομιλήτριες της ελληνικής [...], ώστε να μη χρειάζεται εκτεταμένη παρέμβαση στην έως τώρα πρακτική» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 10-11). Έτσι, ο οδηγός συστήνει τον γενικό αρσενικό τύπο στην ονομαστική πληθυντικού (π.χ. *οι μαθητές*) αντί της ονομαστικής ενικού (*ο μαθητής*) ή αντί διπλών τύπων (*ο μαθητής και η μαθήτρια*), τη χρήση του πληθυντικού που είναι κοινός και για τα δύο γραμματικά γένη (π.χ. *πρόεδροι, υπουργοί, βουλευτές*) και, τέλος, τη χρήση του πληθυντικού συνοδευόμενη την πρώτη φορά από κάποιον προσδιορισμό (π.χ. *οι αγρότες, άνδρες και γυναίκες*). Επιπλέον, συστήνεται η χρήση ουδέτερων όρων που δεν διακρίνουν με βάση το φύλο όπως όροι που περιγράφουν μια επαγγελματική ομάδα, π.χ. *προσωπικό καθαρισμού* αντί *καθαρίστριες*, *δόκιμες περιφράσεις*, π.χ. *ο γαλλικός λαός* αντί *οι Γάλλοι* και, τέλος, συμπεριληπτικοί όροι στον πληθυντικό αριθμό, π.χ. *εκπαιδευτικοί* αντί για *καθηγητές και καθηγήτρια* (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 10). Συμπερασματικά, θα λέγαμε πως η προσπάθεια που απαιτείται για την επίτευξη ουδέτερης ως προς το φύλο έκφρασης στα ελληνικά είναι μεγαλύτερη σε σύγκριση με τα γερμανικά. Καταρχάς, η χρήση διπλών τύπων δεν είναι εξίσου διαδεδομένη μεταξύ των ομιλητών και των ομιλητριών της ελληνικής όσο εκείνων της γερμανικής γλώσσας. Επιπλέον, ο έντονος έμφυλος χαρακτήρας της ελληνικής γραμματικής εκδηλώνεται μέσα από ένα πλήθος στοιχείων της πρότασης, π.χ. ουσιαστικά, άρθρα, επιθετικοί προσδιορισμοί, και δεν ευνοεί τον σχηματισμό λέξεων χωρίς σαφή αναφορά στο φύλο σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τις ουσιαστικοποιημένες μετοχές των γερμανικών οι οποίες έχουν κοινά άρθρα και κοινές καταλήξεις στον πληθυντικό αριθμό και για τα δύο γένη και είναι, συνεπώς, πιο εύχρηστες.

3 Η ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στη διερμηνεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

3.1 Η έρευνα και η μεθοδολογία της

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις, στην παρούσα ενότητα θα διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο υλοποιείται στην πράξη η επιταγή για χρήση ουδέτερης γλώσσας από τους διερμηνείς της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ειδικότερα, στόχος της έρευνάς μας είναι να μελετήσει (α) ποιες στρατηγικές εφαρμόζουν οι διερμηνείς της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας όταν καλούνται να διερμηνεύσουν στις αντίστοιχες γλώσσες από τα αγγλικά, δηλαδή από μια γλώσσα με φυσικά γένη, και (β) σε ποιο βαθμό οι στρατηγικές αυτές διαφοροποιούνται όταν οι διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας έχουν τα γερμανικά ως γλώσσα-πηγή, δηλαδή μια γλώσσα με μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τις δυνατότητες συμπεριληπτικής έμφυλης έκφρασης. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, θεωρήθηκε ενδιαφέρον να διερευνηθεί αν οι στρατηγικές των Ελλήνων και Ελληνίδων διερμηνέων διαφοροποιούνται όταν στα γερμανικά χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, συνειδητά ο διπλός τύπος ενός ουσιαστικού σε σύγκριση με περιπτώσεις όπου προτιμάται το περιεκτικό αρσενικό γένος ή σε σύγκριση με τα αγγλικά όπου τα ουσιαστικά δεν έχουν κατά κανόνα γραμματικό γένος.

Εξάλλου, για αυτόν ακριβώς τον λόγο στην έρευνα δεν περιλαμβάνεται η συστηματική μελέτη των διερμηνευμάτων της αγγλικής καμπίνας με γλώσσα-πηγή τα γερμανικά, καθώς εκεί είναι δεδομένο ότι οι λεξιλογικές επιλογές των διερμηνέων θα είναι εξ ορισμού ουδέτερες ως προς το φύλο.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ένα παράλληλο σώμα κειμένων αποτελούμενο από τις μεταγραμμένες πρωτότυπες ομιλίες του Κοινοβουλίου και τις διερμηνείες αυτών, ώστε να διευκολύνεται η μεταξύ τους αντιπαραβολή και συγκριτική ανάλυση. Το συγκεκριμένο υλικό αντλήθηκε από την ιστοσελίδα¹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπου από το 2008 μπορεί κανείς, κατόπιν αναζήτησης, να παρακολουθήσει τις συνεδριάσεις της Ολομέλειας τόσο σε πραγματικό χρόνο όσο και μαγνητοσκοπημένες, ενώ ταυτόχρονα έχει τη δυνατότητα να διαβάσει μεταγραμμένο με τη μορφή πρακτικών το πλήρες κείμενο των πρωτότυπων ομιλιών που εκφωνούνται στην εκάστοτε συνεδρίαση (όχι όμως και το κείμενο των αντίστοιχων διερμηνευμάτων). Όπως επισημαίνουν οι Silvia Bernardini et al. (2018), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί το ιδανικό περιβάλλον για τη δημιουργία παράλληλων σωμάτων κειμένων χάρη στη «διαθεσιμότητα διερμηνειών [...] από και προς έναν μεγάλο αριθμό γλωσσών, στην εύκολη πρόσβαση στα βίντεο (τα οποία μπορεί να μεταφορτώσει κανείς από το Διαδίκτυο) και στις υψηλές επαγγελματικές προδιαγραφές των διερμηνέων [...] που εμπλέκονται σε αυτά» (Bernardini et al. 2018: 22, δική μου μετάφραση). Πράγματι, τα τελευταία δέκα περίπου χρόνια έχουν δημιουργηθεί με τη συμβολή διαφόρων ευρωπαϊκών πανεπιστημίων ορισμένα παράλληλα σώματα κειμένων, όπως το *EPIC (European Parliament Interpreting Corpus)* και το *EPICG (European Parliament Interpreting Corpus Ghent)*, τα οποία περιλαμβάνουν μεταγραμμένες τις πρωτότυπες ομιλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις ταυτόχρονες διερμηνείες τους σε διάφορες γλώσσες.

Ωστόσο, καθώς η ελληνική δεν περιλαμβάνεται σε αυτές, αποφασίστηκε η χειροκίνητη δημιουργία ενός σώματος κειμένου αποτελούμενου από πρωτότυπες ομιλίες στην αγγλική και τη γερμανική γλώσσα και τις αντίστοιχες διερμηνείες τους στα ελληνικά και τα γερμανικά. Δεδομένου ότι η έκταση του υλικού που υπάρχει διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι αχανής και η ανάλυση του συνόλου του είναι αντικειμενικά αδύνατη στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, έπρεπε να επιλεγεί ένα περιορισμένο δείγμα βάσει κριτηρίων τα οποία θα το οριοθετούσαν τόσο θεματικά όσο και χρονικά. Έτσι, προκειμένου να οριστεί από θεματική άποψη το σώμα κειμένων, αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί ως αρχικό λήμμα αναζήτησης στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η αγγλική λέξη *workers*. Η λέξη τέθηκε σκόπιμα στον πληθυντικό αριθμό ώστε να καταλαμβάνει τόσο άνδρες εργαζόμενους όσο και γυναίκες εργαζόμενες και να διασφαλίζει ότι στα υπό εξέταση κείμενα θα εμφανίζεται έστω και μία φορά ένας όρος ο οποίος είναι ουδέτερος ως προς το φύλο στην αγγλική γλώσσα, αλλά απαιτεί ειδική στρατηγική για να αποδοθεί με παρόμοιο τρόπο στην ελληνική και τη γερμανική γλώσσα. Προκειμένου δε να εξασφαλιστεί η σύγχρονη διάσταση του ζητήματος της εκπροσώπησης των φύλων όπως αυτή αποτυπώνεται στη γλώσσα του Κοινοβουλίου σήμερα, αποφασίστηκε ο παραπάνω όρος να αναζητηθεί στις συνεδριάσεις της Ολομέλειας οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από την 1^η ως τη 10^η Ιουνίου 2022, περιορίζοντας έτσι χρονικά το υπό διαμόρφωση σώμα κειμένων στο πρόσφατο παρελθόν.

Από την αναζήτηση η οποία πραγματοποιήθηκε με βάση τα παραπάνω κριτήρια προέκυψαν συνολικά έξι συνεδριάσεις της Ολομέλειας του Κοινοβουλίου, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ και ετερόκλητο φάσμα θεμάτων. Δεδομένου ότι οι διαβουλεύσεις διεξάγονται σε ένα περιβάλλον όπου οι ομιλητές και οι ομιλήτριες μπορούν να εκφραστούν στις μητρικές τους

---

¹ <https://www.europarl.europa.eu/plenary/el/debates-video.html>

γλώσσες, από το σύνολο των ομιλιών που εκφωνήθηκαν στο πλαίσιο των παραπάνω έξι συνεδριάσεων απομονώθηκαν για τον σκοπό της παρούσας μελέτης μόνο οι πρωτότυπες ομιλίες που έγιναν στην αγγλική και τη γερμανική γλώσσα. Με τον τρόπο αυτό προέκυψε ένα σώμα κειμένων το οποίο εκτείνεται σε περίπου 21.200 λέξεις και περιλαμβάνει συνολικά 66 πρωτότυπες ομιλίες βουλευτών του Κοινοβουλίου. Από αυτές οι 37 είναι στην αγγλική γλώσσα και οι 29 στη γερμανική, ενώ όλες μαζί από κοινού αντιστοιχούν περίπου σε ένα πραγματικό χρόνο εκφώνησης διάρκειας 158 λεπτών ή 2,5 και πλέον ωρών. Ο πίνακας 1 περιέχει συνοπτικά όλα τα παραπάνω στοιχεία.

Πίνακας 1: Τα στοιχεία του σώματος κειμένων της έρευνας.

<i>A/A</i>	<i>Ημ/νία</i>	<i>Θέμα</i>	<i>Σύνδεσμος</i>	<i>Πλήθος αγγλικών ομιλιών</i>	<i>Πλήθος γερμανικών ομιλιών</i>	<i>Διάρκεια σε λεπτά</i>
1.	06-06-2022	<i>Τελετή για την 60ή επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής.</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-06-06-ITM-014_EL.html	2	1	18
2.	07-06-2022	<i>Δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη - Χρήση γης, αλλαγή χρήσης γης και δασοπονία.</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-06-07-ITM-007_EL.html	9	14	49
3.	08-08-2002	<i>Παραβίαση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και ασφάλεια των δημοσιογράφων στη Γεωργία.</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-06-08-ITM-019-03_EL.html	9	2	20
4.	08-06-2022	<i>Η πρόταση της Επιτροπής για την «Προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων στην ΕΕ».</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-06-08-ITM-014_EL.html	7	4	34
5.	08-06-2022	<i>Μέσο για τις διεθνείς δημόσιες συμβάσεις.</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-9-2022-06-08-ITM-020_EL.html	5	3	16
6.	09-06-2022	<i>Νέο εμπορικό μέσο για την απαγόρευση των προϊόντων που</i>	https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/	5	5	21

		παράγονται με αναγκαστική εργασία	CRE-9-2022-06- 09-ITM- 004_EL.html			
Σύνολο				37	29	158

Για τη μεταγραφή του περιεχομένου των πρωτότυπων ομιλιών χρησιμοποιήθηκαν τα κείμενα που υπάρχουν διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Κοινοβουλίου με τη μορφή πρακτικών. Από τα αντίστοιχα διερμηνεύματα, αντιθέτως, έγινε μεταγραφή μόνο των χωρίων που εξυπηρετούν τον σκοπό της παρούσας έρευνας, καθώς η μεταγραφή του πλήρους περιεχομένου τους θα ήταν αλυσιτελής και χρονοβόρα. Ειδικότερα, στο σώμα των πρωτότυπων ομιλιών εντοπίστηκαν καταρχάς όλα τα ουσιαστικά εκείνα τα οποία, όπως το αρχικό λήμμα αναζήτησης *workers*, αναφέρονται σύμφωνα με το συγκείμενο σε πρόσωπα και των δύο φύλων, προσδιορίζοντας ή αποδίδοντας κάποιο χαρακτηριστικό σε αυτά (π.χ. επάγγελμα, τίτλος, ιδιότητα κλπ.), και στη συνέχεια καταγράφηκε ο τρόπος απόδοσής τους στην εκάστοτε γλώσσα-στόχο. Ομοίως, στο σώμα κειμένων αναζητήθηκαν περιεκτικοί ουδέτεροι όροι, όπως π.χ. *workforce* (εργατικό δυναμικό), καθώς θεωρήθηκε ενδιαφέρον να μελετηθεί κατά πόσο αποδίδονται με αντίστοιχες ουδέτερες ως προς το φύλο εκφράσεις ή όχι. Στη μελέτη δεν συμπεριλήφθηκαν, αντιθέτως, ουσιαστικά αρσενικού ή θηλυκού γένους για τα οποία συνάγεται ρητά από το συγκείμενο το φύλο του προσώπου στο οποίο αναφέρονται, π.χ. στις άμεσες προσφωνήσεις όπως *Mr. President* (κύριε Πρόεδρε). Επίσης, η έρευνα δεν περιλαμβάνει ουσιαστικά ουδέτερου γένους που προσδιορίζουν πρόσωπα, π.χ. *παιδιά*, καθώς η απόδοσή τους κατά τη διερμηνεία δεν αποτελεί πρόβλημα, ούτε μέρη του λόγου τα οποία είναι δηλωτικά του φύλου στα ελληνικά αλλά όχι στα αγγλικά, όπως τα άρθρα ή οι αντωνυμίες, π.χ. *everybody* (όλοι/ες, ο καθένας/η καθεμία κλπ.).

Έπειτα από τον ακριβή προσδιορισμό του αντικειμένου της έρευνας, στόχος μας ήταν να μελετήσουμε τις στρατηγικές που εφάρμοσαν οι διερμηνείς της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας αναφορικά με τη χρήση συμπεριληπτικής ή ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας. Για παράδειγμα, η αρχική λέξη αναζήτησης *workers* θα μπορούσε, σύμφωνα με όσα είδαμε παραπάνω, να αποδοθεί στα ελληνικά με τρεις τρόπους ως (α) *οι εργαζόμενοι*, (β) *οι εργαζόμενες και εργαζόμενοι* και (γ) *το εργατικό δυναμικό*. Έτσι, καταγράψαμε με ποια από τις τρεις αυτές βασικές στρατηγικές μεταφέρθηκαν οι επίμαχοι όροι του κειμένου-πηγής στην εκάστοτε γλώσσα-στόχο: (α) με τη γενική, περιεκτική χρήση του αρσενικού γένους η οποία καταλαμβάνει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φύλου, (β) με τη χρήση διπλών τύπων οι οποίοι καθιστούν ορατούς στον λόγο τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες και, τέλος, (γ) με εναλλακτικούς ουδέτερους όρους οι οποίοι δεν αφήνουν να διαφανεί το φύλο των προσώπων στα οποία αναφέρονται.

Ιδιαίτερη δυσκολία προκάλεσαν τα ουσιαστικά εκείνα τα οποία καταλαμβάνουν μεν ανθρώπους και των δύο φύλων, ωστόσο από γραμματική άποψη σχηματίζονται με τις κλασικές καταλήξεις του αρσενικού γένους χωρίς να υπάρχει δυνατότητα σχηματισμού αντίστοιχου θηλυκού τύπου. Εδώ ανήκουν λέξεις όπως *ο/η πρόσφυγας*, *ο/η πολίτης*, *ο/η εταίρος*, καθώς και πολλά επαγγέλματα, όπως π.χ. *ο/η δημοσιογράφος*, το γένος των οποίων διακρίνεται στον ενικό αριθμό μόνο μέσω του άρθρου τους, ενώ ο πληθυντικός είναι κοινός στις περισσότερες πτώσεις τόσο ως προς το άρθρο όσο και την κατάληξη. Ομοίως, η γερμανική λέξη *Flüchtlinge* (πρόσφυγες) φέρει γραμματικά τη μορφολογία ουσιαστικών αρσενικού γένους, ωστόσο ο πληθυντικός χρησιμοποιείται αδιακρίτως τόσο για τους άνδρες όσο και τις γυναίκες με αυτή την ιδιότητα. Κατά συνέπεια, λέξεις που εντάσσονται στην παραπάνω κατηγορία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ουδέτερες ως προς την

έμφυλη αναφορά τους και να αποκλειστούν από την παρούσα μελέτη, καθώς δεν μπορούν να αξιολογηθούν εύκολα. Παρ' όλα αυτά, τα ουσιαστικά αυτά προσμετρήθηκαν συνειδητά στην πρώτη κατηγορία των παραπάνω στρατηγικών, αυτή της γενικής χρήσης του αρσενικού, καθώς το γλωσσικό συγκείμενο τους (π.χ. επιθετικοί προσδιορισμοί, αντωνυμίες κλπ.) ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις τέτοιο που παρέπεμπε ρητά στο αρσενικό γένος. Επιπλέον, ακόμη και στις περιπτώσεις αυτές, οι διερμηνείς θα μπορούσαν, όσο δύσκολο και αν είναι, να επιλέξουν περισσότερο ουδέτερες ή συμπεριληπτικές και για τα δύο φύλα αποδόσεις, π.χ. *οι Ευρωπαίες και Ευρωπαίοι πολίτες* ή *Menschen auf der Flucht* (άνθρωποι σε φυγή).

3.2 Τα αποτελέσματα της έρευνας

Αφού περιγράψαμε τον σκοπό και τη μεθοδολογία της έρευνας, στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα αποτελέσματά της, παραθέτοντας αρχικά ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα από τις πρωτότυπες αγγλικές ομιλίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις αντίστοιχες διερμηνείες τους στην ελληνική και τη γερμανική γλώσσα. Το πρώτο παράδειγμα είναι ένα απόσπασμα από την εναρκτήρια ομιλία της Roberta Metsola, προέδρου της συνεδρίασης για τον εορτασμό της 60ής επετείου της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής.

Τελετή για την 60ή επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής		
Από Αγγλικά	Προς Ελληνικά	Προς Γερμανικά
<p>The first item is the ceremony on the 60th anniversary of the common agricultural policy. This is an important point, dear colleagues [...].</p> <p>Colleagues, our common agricultural policy has transformed Europe. Our farmers not only provide us with the food security [...].</p> <p>Our agri-sector is in desperate need of an influx of skilled young farmers that [...].</p>	<p>[...] την 60^η επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό σημείο στην ημερήσια μας διάταξη, αγαπητοί συνάδελφοι [...].</p> <p>Η Κοινή Γεωργική Πολιτική έχει μετασχηματίσει πραγματικά την Ευρωπαϊκή Ένωση, αγαπητοί συνάδελφοι. Οι γεωργοί, οι αγρότες μας δεν μας δίνουν μόνο την επισιτιστική, διατροφική ασφάλεια [...].</p> <p>Ο αγροτροφικός μας τομέας χρειάζεται νέους καταρτισμένους γεωργούς και αγρότες που [...].</p>	<p>[...] die Zeremonie über den 60. Jahrestag der Gemeinsamen Agrarpolitik. Das ist ein wichtiger Punkt, liebe Kollegen [...].</p> <p>Unsere gemeinsame Agrarpolitik hat Europa verwandelt, liebe Kollegen. Unsere Landwirte geben uns nicht nur die Nahrungsmittelsicherheit [...].</p> <p>Unsere Landwirtschaft braucht wirklich kompetente junge Landwirte, die [...].</p>

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από την αντιπαραβολή των επιλεγμένων όρων, όλα τα ουσιαστικά του κειμένου-πηγής αποδόθηκαν με την τεχνική της γενικής, περιεκτικής χρήσης του αρσενικού γένους στον πληθυντικό αριθμό και στις δύο γλώσσες-στόχους (π.χ. *συνάδελφοι, γεωργοί, Kollegen, Landwirte*). Ειδικότερα ως προς το ελληνικό διερμηνευμα, τα επίθετα που προσδιορίζουν τα επίμαχα ουσιαστικά (π.χ. *αγαπητοί συνάδελφοι, νέους καταρτισμένους γεωργούς*)

επιβεβαιώνουν την κυριαρχία του αρσενικού γένους, παρά το γεγονός ότι η μορφολογία του πληθυντικού αριθμού δεν αφήνει να διαφανεί άμεσα το γραμματικό γένος και συνεπώς θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι τα ουσιαστικά αυτά αναφέρονται και στα δύο φύλα.

Το επόμενο παράδειγμα έρχεται από τη συνεδρίαση για την παραβίαση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης στη Γεωργία, όπου τον λόγο παίρνει η βουλευτής των Πρασίνων Markéta Gregorová.

Παραβίαση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και ασφάλεια των δημοσιογράφων στη Γεωργία		
Από Αγγλικά	Προς Ελληνικά	Προς Γερμανικά
Thank you chair, dear colleagues, friends of Georgia, Georgian citizens [...].	Ευχαριστώ κυρία Πρόεδρε, αγαπητοί συνάδελφοι, φίλοι της Γεωργίας, πολίτες της Γεωργίας [...].	Danke Frau Präsidentin, liebe Kolleginnen und Kollegen, Freunde Georgiens, Georgierinnen und Georgier [...].
The media situation in Georgia has been dire. Journalists are violently attacked [...].	Η κατάσταση των μέσων ενημέρωσης στη Γεωργία είναι πολύ σκοτεινή. Δέχονται βίαιες επιθέσεις οι δημοσιογράφοι [...].	Die Situation in Georgien ist schlimm. Zahlreiche Journalistinnen und Journalisten werden angegriffen [...].
There are cases of intimidation, threats and persecution of journalists , and many criminal investigations against media workers and owners .	Καταπίεση, απειλές, δίωξη των δημοσιογράφων λαμβάνουν χώρα και πολλές ποινικές υποθέσεις κατά των ιδιοκτητών ασκούνται.	Es gibt Bedrohungen und eine Verfolgung von Journalistinnen und Journalisten und es gibt eine Repression gegen Medieneignerinnen und Eigner .
Moreover, I'm very disappointed that the government and other politicians are joining in the media witch [...].	Και είμαι πολύ απογοητευμένη που η κυβέρνηση και άλλοι πολιτικοί και αυτοί κληρονομούν τα MME [...].	Und es ist schockierend, dass Politikerinnen und Politiker sich beteiligen an die Hexenjagd gegen die Medien [...].

Στο παράδειγμα αυτό παρατηρείται μια σαφής διαφοροποίηση των στρατηγικών που εφαρμόζουν οι διερμηνείς της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας για να αποδώσουν το φύλο των αγγλικών ουσιαστικών. Ενώ στα ελληνικά χρησιμοποιείται αποκλειστικά το περιεκτικό αρσενικό γένος, βλέπουμε πως η συντριπτική πλειονότητα των επίμαχων όρων αποδίδεται στα γερμανικά με τους αντίστοιχους διπλούς τύπους οι οποίοι καθιστούν εξίσου ορατά και τα δύο γένη με το θηλυκό μάλιστα, να προηγείται συντακτικά στην πρόταση. Έτσι, έχουμε αναφορές σε Γεωργιανές και Γεωργιανούς πολίτες (*Georgierinnen und Georgier*), σε ιδιοκτήτριες και ιδιοκτήτες των ΜΜΕ (*Medieneignerinnen und Eigner*), σε γυναίκες και άνδρες δημοσιογράφους (*Journalistinnen und Journalisten*) και πολιτικούς (*Politikerinnen und Politiker*) κλπ. Βέβαια, πρόκειται κατά βάση για λεξιλογικές περιπτώσεις στις οποίες η γραμματική της γερμανικής γλώσσας επιτρέπει εύκολα τον σχηματισμό του θηλυκού γένους με την κατάληξη –innen, σε αντίθεση με την ελληνική όπου τα επίμαχα ουσιαστικά έχουν κοινό πληθυντικό και για τα δύο γένη. Ωστόσο, όπως διευκρινίστηκε και παραπάνω, το συγκεκριμένο μας επιτρέπει να κατατάξουμε τα ουσιαστικά αυτά στη γενική χρήση του αρσενικού (βλ. π.χ. *άλλοι πολιτικοί*).

Σε άλλες περιπτώσεις, πάλι, η κυριαρχία του αρσενικού γένους προκύπτει ακόμη πιο απερίφραστα. Συγκεκριμένα, στις διερμηνείες της ελληνικής καμπίνας εντοπίζονται τρεις περιπτώσεις χρήσης του περιεκτικού αρσενικού γένους στον ενικό αριθμό – μια τεχνική που σύμφωνα με τις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να αποφεύγεται διότι καθιστά πιο καταφανή τη διάκριση σε βάρος των γυναικών σε σύγκριση με τον πληθυντικό αριθμό. Για παράδειγμα, στη συνεδρίαση με θέμα τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ο Frans Timmermans, εκτελεστικός αντιπρόεδρος της Επιτροπής για ζητήματα πράσινης ενέργειας, εκφωνεί την πρόταση [*prolonging the change to electric mobility*] **certainly is not helping the consumers**. Η φράση αποδίδεται στα ελληνικά με τη φράση [*εάν καθυστερήσουμε τη μετάβαση στην ηλεκτρονική κίνηση*] **σίγουρα δεν βοηθάμε τον καταναλωτή**, δηλαδή με το αρσενικό ουσιαστικό στον ενικό αριθμό, αποκλείοντας έτσι εντελώς τις γυναίκες. Την ίδια στιγμή, ο Γερμανός διερμηνέας χρησιμοποιεί τον διπλό τύπο *Verbraucherinnen und Verbraucher*, δηλαδή καταναλώτριες και καταναλωτές.

Το επόμενο παράδειγμα προέρχεται από την ομιλία που εκφώνησε επίσης στην παραπάνω συνεδρίαση ο Petar Vitanon της παράταξης των Σοσιαλιστών. Σε αυτή αναφέρεται το ουσιαστικό *automobile manufacturers* (*κατασκευαστές αυτοκινήτων*) το οποίο τόσο οι διερμηνείες της ελληνικής όσο και της γερμανικής καμπίνας αποδίδουν με τους εναλλακτικούς όρους *αυτοκινητοβιομηχανία* και *Autoindustrie* από τους οποίους δεν προκύπτει σαφής αναφορά σε κάποιο φύλο. Συνεπώς, και οι δύο διερμηνείες εφαρμόζουν τη μέθοδο της ουδετεροποίησης στη συγκεκριμένη περίπτωση. Ωστόσο, φαίνεται πως σε άλλα σημεία του σώματος κειμένων το προβάδισμα στη χρήση της εν λόγω τακτικής κατέχουν οι διερμηνείες της γερμανικής καμπίνας. Για παράδειγμα, το απόσπασμα που ακολουθεί από την ομιλία που εκφώνησε η Frances Fitzgerald της χριστιανοδημοκρατικής παράταξης στη συνεδρίαση με θέμα την προσέλκυση ταλέντων στην ΕΕ φανερώνει μια σημαντική διαφοροποίηση.

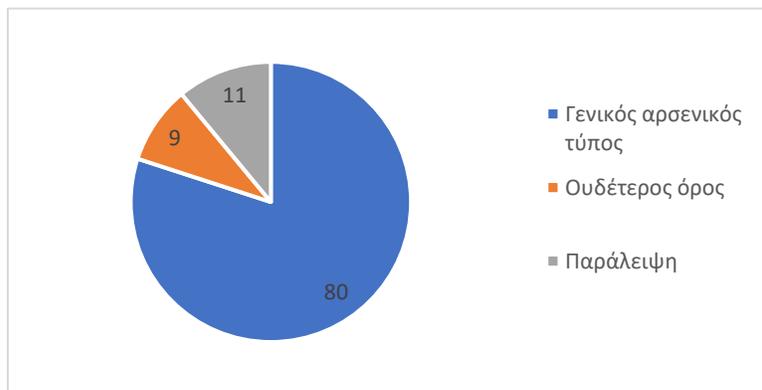
Προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων στην ΕΕ		
Από Αγγλικά	Προς Ελληνικά	Προς Γερμανικά
<p>[...] As throughout the COVID-19 pandemic, right across the European Union the enormous contribution that carers make to our societies was clear to see [...].</p> <p>But we do not have enough carers in Europe with our care sector, childcare, elder care woefully understaffed, and care workers overstretched [...].</p> <p>I am delighted that the European Commission has now taken on board my call to attract workers in the care sector [...].</p>	<p>[...] Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορωνοϊού, είδαμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τεράστια συνεισφορά των φροντιστών, των εργαζομένων στην υγεία [...].</p> <p>Αλλά δεν έχουμε αρκετούς φροντιστές, όσους χρειαζόμαστε, για τα παιδιά, για τους ηλικιωμένους. Είναι υποστελεχωμένοι, είναι υποπληρωμένοι [...].</p> <p>Χαίρομαι που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έλαβε υπόψη τη δική μου έκκληση να προσελκύσουμε σε αυτό το πακέτο φροντιστές [...].</p>	<p>[...] Im Zuge der COVID-19 Pandemie in der gesamten Europäischen Union war es so, dass der wesentliche Beitrag der Pflegenden zu unserer Gesellschaft nicht zu vernachlässigen ist [...].</p> <p>Haben wir nicht genug Pflegende in Europa in unserem Pflegesektor für die Kinderbetreuung, für die Altenpflege und wir wissen, dass das bereits vorhandene Personal überarbeitet ist [...].</p> <p>Es freut mich, dass die Europäische Kommission nun meinen Aufruf angenommen hat, Arbeitskräfte im Pflegesektor anzuwerben [...].</p>

I particularly welcome that the Commission will explore the potential for a new EU-led visa scheme for care workers .	Να δούμε ένα νέο σύστημα θεώρησης διαβατηρίων για εργαζομένους στην φροντίδα, τους φροντιστές .	Ich begrüße insbesondere, dass die Kommission das Potenzial schöpfen möchte für ein neues Visa-System für Pflegekräfte .
--	---	---

Όπως βλέπουμε, η Γερμανίδα διερμηνέας επιλέγει όρους όπως *die Pflegenden* (ουσιαστικοποιημένη μετοχή με κοινή κατάληξη και για τα δύο γένη που σημαίνει *οι φροντίζοντες και φροντίζουσες*), *das Personal* (το προσωπικό) ή *die Pflegekräfte* (νοσηλευτικό προσωπικό) οι οποίοι είναι στο σύνολό τους ουδέτεροι ως προς το φύλο. Η Ελληνίδα συνάδελφός της, από την άλλη πλευρά, αποδίδει τους επίμαχους όρους της αγγλικής ομιλίας και το συγκείμενο αυτών χρησιμοποιώντας αποκλειστικά το περιεκτικό αρσενικό γένος.

Η τεχνική αυτή δεν φαίνεται, τέλος, να απουσιάζει ούτε από κάποιες λίγες περιπτώσεις κατά τις οποίες το αγγλικό κείμενο-πηγή περιέχει ουδέτερους όρους οι οποίοι αναφέρονται με αόριστο τρόπο σε πρόσωπα και των δύο φύλων και θα μπορούσαν εύκολα να αποδοθούν με αντίστοιχο τρόπο στις γλώσσες-στόχους, π.χ. η προσφώνηση *dear Members* (αγαπητά μέλη). Έτσι, για παράδειγμα, όταν ο επίτροπος Valdis Dombrovskis απευθύνεται στο Κοινοβούλιο στο πλαίσιο της συνεδρίασης για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης στη Γεωργία με τη φράση *honourable Members*, αυτή αποδίδεται ως *αγαπητοί Ευρωβουλευτές* από την Ελληνίδα διερμηνέα και ως *meine Damen und Herren* (κυρίες και κύριοι) από τη Γερμανίδα συνάδελφό της. Με άλλα λόγια, η πρώτη επιλέγει την περιεκτική χρήση του αρσενικού γένους, ενώ η δεύτερη εφαρμόζει μια περισσότερο συμπεριληπτική στρατηγική και για τα δύο φύλα.

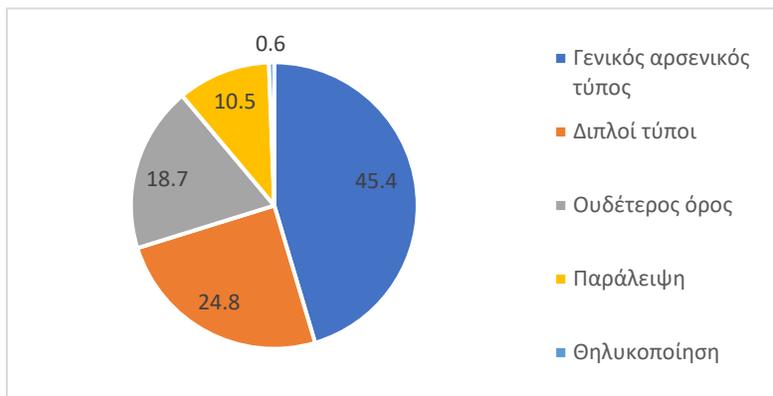
Διάγραμμα 1: Οι στρατηγικές της ελληνικής καμπίνας για την απόδοση των αγγλικών ουσιαστικών.

Ολοκληρώνοντας την επισκόπηση των πρώτων αποτελεσμάτων της έρευνας από στατιστική άποψη, στο σώμα των αγγλικών κειμένων εντοπίστηκαν συνολικά 165 ουσιαστικά τα οποία αναφέρονται σε ανθρώπους ανεξαρτήτως φύλου. Τα 132 από αυτά αποδόθηκαν στα ελληνικά με την τεχνική του γενικού αρσενικού τύπου (80%), τα 15 με κάποιο εναλλακτικό ουδέτερο όρο (9%) και τα 18 παραλείφθηκαν εντελώς από τη διερμηνεία (11%). Στα γερμανικά, από την άλλη πλευρά, τα 75 από τα 165 ουσιαστικά της αγγλικής γλώσσας αποδόθηκαν με τον περιεκτικό αρσενικό τύπο (45,4%), τα 41 με παράθεση διπλών τύπων, δηλαδή του αρσενικού και του θηλυκού ταυτόχρονα (24,8%), τα 31 με εναλλακτικό ουδέτερο όρο (18,7%), τα 17 παραλείφθηκαν (10,5%), ενώ υπήρξε και 1 περίπτωση «θηλυκοποίησης» (0,6%). Σε αυτή το αγγλικό ουσιαστικό *nurses* (νοσοκόμες και νοσοκόμοι) αποδόθηκε με τον γερμανικό όρο *Krankenschwester* (νοσοκόμες), γεγονός που επιβεβαιώνει ίσως ότι ο διερμηνέας αναπαράγει την κυρίαρχη ιδεολογία που θέλει το εν λόγω

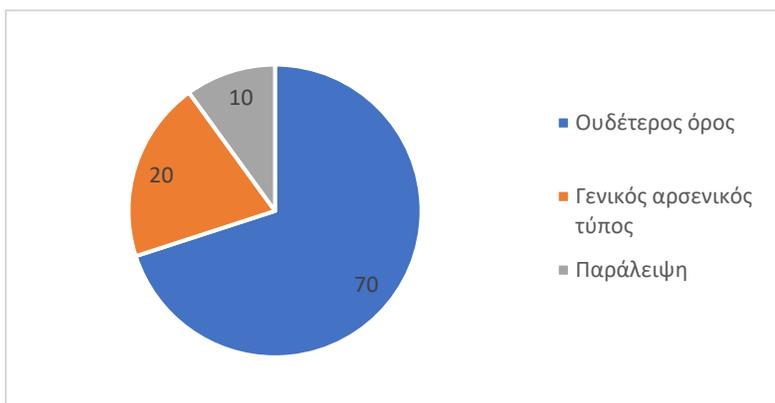
επάγγελμα να ασκείται παραδοσιακά από γυναίκες. Όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται στα διαγράμματα 1 και 2 αντιστοίχως.

Διάγραμμα 2: Οι στρατηγικές της γερμανικής καμπάνιας για την απόδοση των αγγλικών ουσιαστικών.

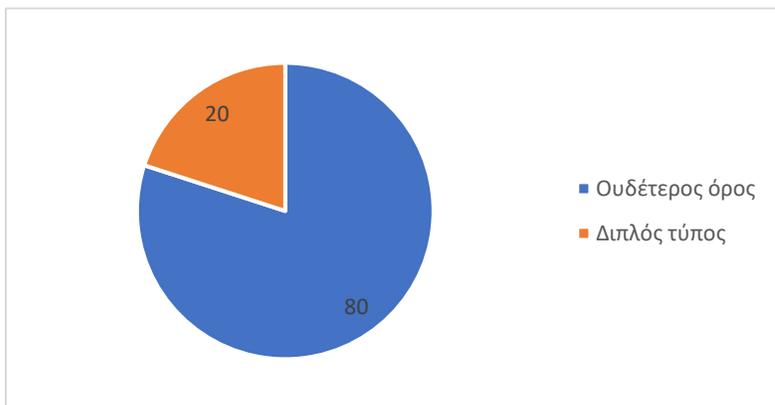

Τέλος, στις πρωτότυπες αγγλικές ομιλίες εντοπίστηκαν 10 συμπεριληπτικοί ουδέτεροι όροι. Από αυτούς, οι 7 αποδόθηκαν στα ελληνικά με αντίστοιχες ουδέτερες εκφράσεις (70%), οι 2 με τον γενικό περιεκτικό αρσενικό τύπο (20%) και ο 1 παραλείφθηκε (10%). Αντιστοίχως, στα γερμανικά οι 8 αποδόθηκαν με αντίστοιχο ουδέτερο τρόπο (80%) και οι 2 με τη χρήση διπλών τύπων (20%). Τα παραπάνω αποτυπώνονται στα διαγράμματα 3 και 4 αντιστοίχως.

Διάγραμμα 3: Οι στρατηγικές της ελληνικής καμπάνιας για την απόδοση των αγγλικών ουδέτερων όρων.

Διάγραμμα 4: Οι στρατηγικές της γερμανικής καμπάνιας για την απόδοση των αγγλικών ουδέτερων όρων.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του δεύτερου μέρους της έρευνας, σκοπός του οποίου είναι να διαγνώσει τις στρατηγικές της συμπεριληπτικής ή ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας που εφάρμοσαν οι διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας έχοντας ως κείμενο-πηγή τις γερμανικές ομιλίες αυτή τη φορά. Καταρχάς, ένα μεγάλο μέρος των γερμανικών ουσιαστικών που αναφέρονται σε πρόσωπα και των δύο φύλων είναι διατυπωμένα με τη γενική, περιεκτική μορφή του αρσενικού γένους. Τα ουσιαστικά αυτά αποδίδονται από τους διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας κατά κανόνα με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με τη χρήση του περιεκτικού αρσενικού τύπου στον πληθυντικό αριθμό. Για παράδειγμα, οι όροι *Migranten* και *Ausländer*, τους οποίους αναφέρει στην ομιλία του ο βουλευτής της εθνικιστικής παράταξης του Κοινοβουλίου *Ταυτότητα και Δημοκρατία* Bernhard Zimniok στο πλαίσιο της συζήτησης για την προσέλκυση ταλέντων στην ΕΕ, αποδίδονται από την ελληνική καμπίνα ως *μετανάστες* και *ξένοι*, *αλλοδαποί*, δηλαδή με τους αντίστοιχους αρσενικούς περιεκτικούς τύπους της ελληνικής γλώσσας. Υπάρχουν, βέβαια, και κάποιες περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζεται η μέθοδος της ουδετεροποίησης. Για παράδειγμα, όταν ο Daniel Caspary από την ομάδα Χριστιανοδημοκρατών αναφέρει στο πλαίσιο της συζήτησης για τις διεθνείς συμβάσεις τον γενικό αρσενικό τύπο *unsere Anbieter* (*οι πλειοδότες μας*), αυτός αποδίδεται από την Ελληνίδα διερμηνέα ως *οι δικές μας επιχειρήσεις*.

Επιπλέον, στο σώμα κειμένων συναντούμε αρκετές περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ομιλητές ή οι ομιλήτριες της γερμανικής γλώσσας χρησιμοποιούν τον διπλό τύπο των ουσιαστικών, αρσενικό και θηλυκό ταυτόχρονα. Στις περιπτώσεις αυτές έχει ενδιαφέρον να διαπιστώσουμε κατά πόσο οι διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας ακολουθούν την ίδια συμπεριληπτική στρατηγική στη διερμηνεία τους ή αποκλίνουν από αυτή. Το απόσπασμα από την ομιλία που εκφώνησε ο Norbert Lins από τους Χριστιανοδημοκράτες στην τελετή για την 60ή επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής είναι χαρακτηριστικό.

Τελετή για την 60ή επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής είναι χαρακτηριστικό	
Από Γερμανικά	Προς Ελληνικά
<p>Liebe Kolleginnen und Kollegen! [...] Wir feiern heute die Bäuerinnen und Bauern, die täglich ihre Felder bestellen, ihre Tiere versorgen [...].</p> <p>Wir ziehen den Hut vor den hart arbeitenden Europäerinnen und Europäern, die in den Krisen der letzten Jahre dafür gesorgt haben, dass unsere Lebensmittelregale voll waren [...].</p> <p>Wir sagen alle gemeinsam Danke an unsere Bäuerinnen und Bauern, die Lob und Anerkennung verdient haben [...].</p>	<p>Αγαπητοί συνάδελφοι! [...] Σήμερα γιορτάζουμε για τους γεωργούς που καθημερινά φροντίζουν τις εκμεταλλεύσεις, τα ζώα τους [...].</p> <p>Βγάζουμε το καπέλο μπροστά σε αυτούς τους σκληρά εργαζόμενους στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι οποίοι τα τελευταία χρόνια φρόντισαν προκειμένου τα τρόφιμα και τα ψυγεία μας να είναι γεμάτα [...].</p> <p>Ευχαριστώ λέμε όλοι μαζί για τους γεωργούς μας που αξίζουν τον έπαινό μας [...].</p>

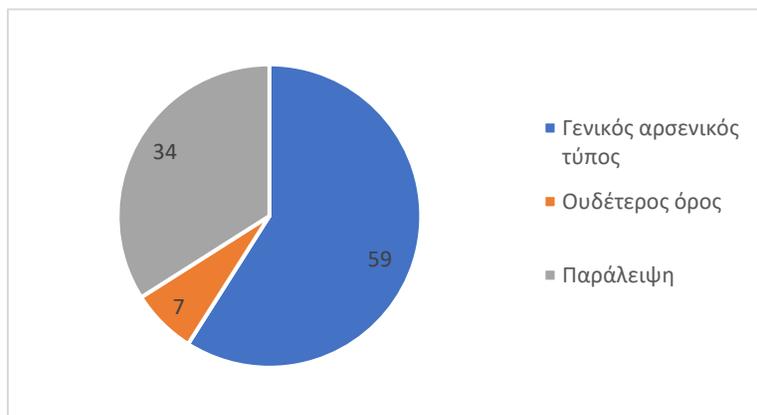
Όπως φαίνεται, ο ομιλητής του αποσπάσματος υιοθετεί για όλα τα ουσιαστικά τον διπλό τύπο, καθιστώντας γυναίκες και άνδρες εξίσου εμφανείς στον λόγο του. Η διερμηνέας της ελληνικής καμπίνας, από την άλλη πλευρά, καταφεύγει εξολοκλήρου στην τεχνική της γενικής, περιεκτικής χρήσης του αρσενικού γένους στον πληθυντικό αριθμό. Έτσι, *οι συναδέλφισσες και οι συνάδελφοι*, *οι αγρότισσες και οι αγρότες* και *οι Ευρωπαίοι και οι Ευρωπαίες* του γερμανικού κειμένου αποδίδονται στα ελληνικά αποκλειστικά με αντίστοιχα ουσιαστικά αρσενικού γένους, με αποτέλεσμα να εκλείπει εντελώς η ρητή παρουσία των γυναικών από το κείμενο-στόχο. Αξίζει να

σημειωθεί, μάλιστα, πως την ίδια στιγμή ο διερμηνέας της αγγλικής καμπάνιας επιλέγει να αποδώσει τη φράση *Wir feiern heute die Bäuerinnen und Bauern* με συμπεριληπτικό τρόπο ως *We are celebrating the farmers, the men and women*, καθιστώντας με αυτή την προσθήκη ορατές τις γυναίκες γεωργούς στο κείμενο-στόχο, παρόλο που από γραμματική άποψη δεν θα είχε ίσως λόγο να το κάνει, αφού το ουσιαστικό *farmers* της αγγλικής γλώσσας καταλαμβάνει εξίσου άνδρες και γυναίκες. Όπως θα φανεί και στη συνέχεια, η τεχνική των διπλών τύπων εφαρμόζεται εξαιρετικά σπάνια από την ελληνική καμπάνια, καθώς εντοπίζεται μόνο δύο φορές στο υπό μελέτη σώμα κειμένων. Συγκεκριμένα, στη συνεδρίαση για τις μειώσεις των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, η βουλευτής των Πρασίνων Jutta Paulus και ο βουλευτής Andreas Glück της ομάδας *Renew Europe* απευθύνονται στο σώμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τον χαρακτηριστικό διπλό τύπο *Kolleginnen und Kollegen*, τον οποίο η Ελληνίδα διερμηνέας, η οποία όπως μπορούμε να υποθέσουμε με βάση τη φωνή της είναι η ίδια και στις δύο περιπτώσεις, αποδίδει με την αντίστοιχη διπλή φράση *Αγαπητοί συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι*.

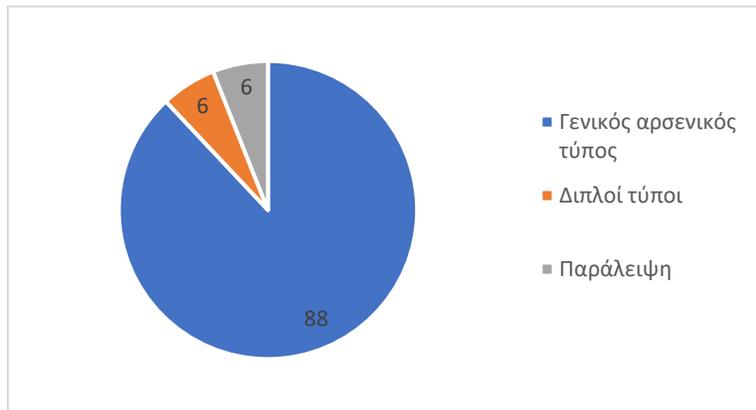
Επιπλέον, όπως προηγουμένως στις αγγλικές ομιλίες, έτσι και στις γερμανικές εντοπίστηκαν ορισμένοι ουδέτεροι όροι οι οποίοι αναφέρονται με γενικό και αόριστο τρόπο σε όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως, π.χ. *Pflegekräfte* (νοσηλευτικό προσωπικό). Οι όροι αυτοί αποδόθηκαν στην πλειονότητά τους όχι με τους αντίστοιχους ουδέτερους όρους, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά με κάποιο περιεκτικό αρσενικό ουσιαστικό. Για παράδειγμα, η φράση *ein angemessenes Einkommen für die landwirtschaftliche Bevölkerung* (ένα κατάλληλο εισόδημα για τον αγροτικό πληθυσμό), η οποία εκφωνείται από τον χριστιανοδημοκράτη βουλευτή Norbert Lins στην τελετή για την 60ή επέτειο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, αποδίδεται στα ελληνικά ως ένα κατάλληλο εισόδημα για τους γεωργούς.

Συνολικά, από στατιστική άποψη στο σώμα των γερμανικών κειμένων περιλαμβάνονται 44 ουσιαστικά διατυπωμένα με τον περιεκτικό αρσενικό τύπο και 34 με διπλούς τύπους. Από τα πρώτα, τα 26 αποδίδονται με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με τη γενική χρήση του αρσενικού (59%), τα 3 με εναλλακτικό ουδέτερο όρο (7%) και τα 15 παραλείπονται από τη διερμηνεία (34%). Από τους διπλούς τύπους, μόνο οι 2 αποδίδονται, όπως είδαμε, με αντίστοιχους διπλούς τύπους (6%), οι 30 αποδίδονται με τον περιεκτικό αρσενικό τύπο (88%) και 2 παραλείπονται (6%). Τέλος, στο σώμα κειμένων εντοπίστηκαν και 19 ουδέτεροι όροι από τους οποίους μόνο οι 5 αποδίδονται με αντίστοιχο τρόπο (26,3%), οι 9 με περιεκτικό αρσενικό τύπο (47,4%) και οι υπόλοιποι 5 παραλείπονται (26,3%). Όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται στα διαγράμματα 5 έως 7 αντίστοιχως.

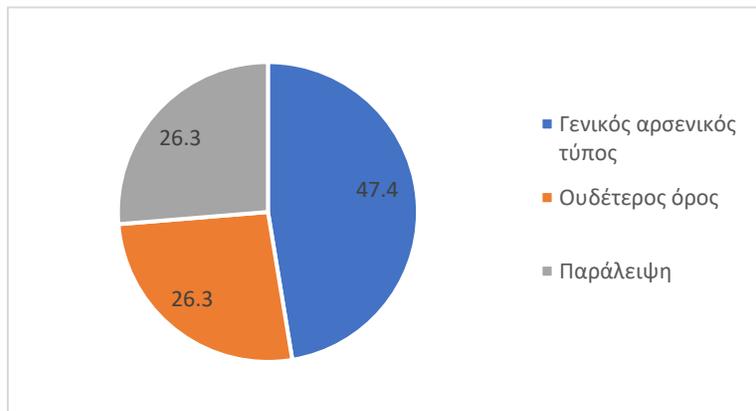
Διάγραμμα 5: Οι στρατηγικές της ελληνικής καμπάνιας για την απόδοση των γερμανικών αρσενικών τύπων.

Διάγραμμα 6: Οι στρατηγικές της ελληνικής καμπάνιας για την απόδοση των γερμανικών διπλών τύπων.

Διάγραμμα 7: Οι στρατηγικές της ελληνικής καμπάνιας για την απόδοση των γερμανικών ουδέτερων όρων.

4 Συμπεράσματα

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάσαμε μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα και στατιστικά στοιχεία τις πρακτικές που εφαρμόζουν οι διερμηνείς της ελληνικής και της γερμανικής καμπάνιας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη χρήση συμπεριληπτικής ή ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας. Συγκεκριμένα, μελετήσαμε ένα σώμα κειμένων αποτελούμενο από 66 πρωτότυπες αγγλικές και γερμανικές ομιλίες και εντοπίσαμε όλα τα ουσιαστικά και τους λοιπούς όρους που χρησιμοποιούνται σε αυτές για να δηλώσουν όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως φύλου. Στη συνέχεια, καταγράψαμε για τον κάθε όρο ξεχωριστά τον τρόπο απόδοσής του στην ελληνική και τη γερμανική γλώσσα, μελετώντας, ειδικότερα, τρεις βασικές στρατηγικές: τη γενική χρήση του αρσενικού γένους, την απόδοση με εναλλακτικό ουδέτερο όρο και τη χρήση διπλών τύπων.

Από την έρευνα προέκυψε ότι οι διερμηνείς της ελληνικής καμπάνιας καταφεύγουν στη στρατηγική της γενικής περιεκτικής χρήσης του αρσενικού γένους για το 80% των ουσιαστικών του αγγλικού σώματος κειμένων. Την ίδια στιγμή, η εν λόγω τακτική εφαρμόζεται από τους διερμηνείς της γερμανικής καμπάνιας μόνο για το 45,4% των ουσιαστικών αυτών, ενώ συνοδεύεται από τη χρήση των διπλών τύπων σε ποσοστό 24,8% και της ουδετεροποίησης σε ποσοστό 18,7% – στρατηγικές οι οποίες αγγίζουν δηλαδή συνολικά ένα περίπου ισόποσο ποσοστό (43,5%) με εκείνο της γενικής χρήσης του αρσενικού γένους. Στα ελληνικά διερμηνεύματα, αντιθέτως, η

μέθοδος του διπλού τύπου δεν ανιχνεύεται σε καμία διερμηνεία, ενώ η χρήση ουδέτερου όρου ανέρχεται σε ποσοστό μόλις 9%. Με άλλα λόγια, παρά το γεγονός ότι η περιεκτική χρήση του αρσενικού αποτελεί και στα γερμανικά διερμηνεύματα την πιο συχνά χρησιμοποιούμενη μέθοδο, αφενός το ποσοστό της εμφάνισής της είναι συγκριτικά χαμηλότερο σε σύγκριση με τα ελληνικά, αφετέρου οι άλλες μέθοδοι που εφαρμόζονται σχεδόν ισότιμα αποτελούν σαφώς πιο συμπεριληπτικές ή ουδέτερες ως προς το φύλο επιλογές. Κατά συνέπεια, θα λέγαμε πως οι επιλογές των διερμηνέων της γερμανικής καμπίνας προάγουν την ορατότητα ή έστω περιορίζουν τις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις διερμηνείες της ελληνικής καμπίνας.

Ομοίως, η κυριαρχία της χρήσης του περιεκτικού αρσενικού τύπου επιβεβαιώνεται και στην περίπτωση των πρωτότυπων γερμανικών ομιλιών του σώματος κειμένων της έρευνας. Εκεί η γενική χρήση του αρσενικού δεν προτιμάται μόνο στα ουσιαστικά τα οποία είναι διατυπωμένα εξαρχής στον περιεκτικό αρσενικό τύπο – κάτι που θα δικαιολογούσε ίσως εκ των πραγμάτων την απόδοσή τους με τον ίδιο τρόπο. Ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες οι ομιλητές ή οι ομιλήτριες της γερμανικής γλώσσας επιλέγουν συνειδητά τον διπλό τύπο των εκάστοτε ουσιαστικών, οι διερμηνείς της ελληνικής καμπίνας καταφεύγουν στη γενική χρήση του αρσενικού στο συντριπτικό ποσοστό του 88%, ενώ η απόδοση με αντίστοιχους διπλούς τύπους περιορίζεται σε δύο μόνο περιπτώσεις σε ολόκληρο το σώμα κειμένων οι οποίες αντιστοιχούν σε ποσοστό 6%. Η γενική χρήση του αρσενικού γένους κυριαρχεί, τέλος, και στην απόδοση των λιγοστών ουδέτερων όρων που εντοπίζονται στο σώμα κειμένων της γερμανικής γλώσσας, παρά το γεγονός ότι εύλογα θα περίμενε κανείς να αποδοθούν με τους αντίστοιχους ουδέτερους όρους της ελληνικής γλώσσας. Συγκεκριμένα, οι όροι αυτοί αποδίδονται με ουδέτερο τρόπο σε ποσοστό μόλις 26,3%, ενώ με τον περιεκτικό αρσενικό τύπο σε ποσοστό 47,4%.

Εν κατακλείδι, από την έρευνα συμπεραίνουμε ένα σαφές προβάδισμα της περιεκτικής χρήσης του αρσενικού γένους κυρίως στις ελληνικές και εν μέρει στις γερμανικές διερμηνείες, με μοναδική εξαίρεση στον κανόνα τους ουδέτερους συμπεριληπτικούς όρους του αγγλικού κειμένου-πηγής η πλειονότητα των οποίων αποδίδεται με αντίστοιχο ουδέτερο τρόπο και στις δύο γλώσσες-στόχους. Βέβαια, παρά το γεγονός ότι το παραπάνω συμπέρασμα παρέχει μια ενδεικτική εικόνα ως προς τις στρατηγικές ουδέτερης γλώσσας της ελληνικής και της γερμανικής καμπίνας, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αξιώσει απόλυτη ή καθολική ισχύ κυρίως για τρεις λόγους. Πρώτον, διότι, όπως είδαμε, η γερμανική γλώσσα διαθέτει σε σύγκριση με την ελληνική μεγαλύτερη ευελιξία από γραμματική άποψη η οποία διευκολύνει την ουδέτερη ως προς το φύλο έκφραση. Για παράδειγμα, οι ουσιαστικοποιημένες μετοχές των γερμανικών επιτρέπουν χάρη στα κοινά άρθρα και τις κοινές καταλήξεις του πληθυντικού αριθμού την ταυτόχρονη αναφορά σε άνδρες και γυναίκες χωρίς να κατονομάζεται ρητά το αρσενικό γένος σε βάρος του θηλυκού. Στα ελληνικά κάτι αντίστοιχο μπορεί να ισχύσει, για παράδειγμα, για κάποια επαγγελματικά ουσιαστικά πληθυντικού αριθμού με κοινές καταλήξεις και για τα δύο γένη (π.χ. *οι δημοσιογράφοι*). Ωστόσο, ακόμη και εκεί η ουδέτερη ως προς το φύλο έκφραση περιορίζεται σε σημαντικό βαθμό όταν τα ουσιαστικά αυτά χρησιμοποιούνται σε άλλες πτώσεις, π.χ. στην αιτιατική (*τους/τις δημοσιογράφους*) ή συνοδεύονται από επιθετικούς προσδιορισμούς οι οποίοι αναγκαστικά προδίδουν το γένος.

Δεύτερον, διότι οι διερμηνείς οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη το ιδεολογικό και πολιτισμικό υπόβαθρο όλων των προσώπων που συμμετέχουν στην εκάστοτε επικοινωνία. Κατά συνέπεια, πολλές από τις επιλογές τους μπορεί να είναι συνάρτηση του ύφους και των προθέσεων του ομιλητή που έχει τον λόγο κάθε φορά. Για παράδειγμα, παρόλο που δεν αποτελούν μέρος της έρευνας, στα διερμηνεύματα της αγγλικής καμπίνας του σώματος κειμένων ο γερμανικός όρος

Fachkräfte (προσωπικό) αποδίδεται σε μία περίπτωση με τον όρο *manpower*, ο οποίος σύμφωνα με τον οδηγό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να αποφεύγεται λόγω του έμφυλου χαρακτήρα του πρώτου συνθετικού του (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 7). Αν αναλογιστούμε όμως ότι η λέξη εκστομίζεται από τον βουλευτή Bernhard Zimmnick, ο οποίος είναι μέλος της εθνικιστικής παράταξης, τότε θα διαπιστώσουμε πως η στρατηγική του διερμηνέα της αγγλικής καμπίνας είναι ορθή, καθώς συνάδει με το πνεύμα του ομιλητή, ακόμη και αν από στατιστική άποψη αποτελεί μια ακατάλληλη για την προαγωγή της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας επιλογή.

Τέλος, ο τρίτος λόγος έγκειται στο γεγονός ότι οι διερμηνείς αποτελούν αυτόνομες οντότητες μιας δυναμικής και απαιτητικής διαδικασίας μέσα στην οποία οι επιλογές τους είναι συνάρτηση τόσο της προσωπικής τους στάσης όσο και των εκάστοτε πραγματολογικών συνθηκών. Έτσι, μπορεί ορισμένοι ή ορισμένες διερμηνείς να διαθέτουν μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση στο ζήτημα του γλωσσικού σεξισμού (π.χ. φαίνεται πως και οι δύο περιπτώσεις χρήσης διπλών τύπων που εντοπίζονται στις ελληνικές διερμηνείες ανήκουν στην ίδια διερμηνέα) ή μπορεί η ενσωμάτωση ουδέτερης ή συμπεριληπτικής γλώσσας να προσκόπτει σε άλλα εμπόδια, όπως δύσκολη θεματολογία, μεγάλη ταχύτητα εκφώνησης των ομιλιών, χρονική πίεση, κούραση, έλλειψη συγκέντρωσης κλπ. Πολλοί από τους παραπάνω παράγοντες συνυπολογίζονται, μάλιστα, και από τον οδηγό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όπου αναφέρεται πως «παρότι οι διερμηνείς γνωρίζουν τους κανόνες της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας που ισχύουν για τις γλώσσες εργασίας τους, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί, όπως η μεγάλη ταχύτητα με την οποία γίνεται η διερμηνεία των ομιλιών, η ανάγκη σεβασμού του τρόπου έκφρασης και των προθέσεων των ομιλητών και η συνακόλουθη αποφυγή παρεμβάσεων συντακτικής επιμέλειας, καθώς και τα ειδικά χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου σε αντιπαράθεση με τον γραπτό λόγο, περιορισμοί που ενίοτε δυσκολεύουν την ενσωμάτωση ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας στην ταυτόχρονη διερμηνεία, η οποία είναι μια ιδιαίτερα ταχύρρυθμη και εξαιρετικά εντατική δραστηριότητα» (βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2018: 4). Συνεπώς, η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη χρήσιμη προσέγγιση στο ζήτημα της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας στις διερμηνείες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ωστόσο για καθολικά και πιο ασφαλή συμπεράσματα χρειαζόμαστε αφενός μελέτες με τη χρήση σωμάτων κειμένων μεγαλύτερης έκτασης και αφετέρου μια ποιοτική προσέγγιση και ανάλυση των ευρημάτων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου (2018). *Πολυδεκτική επικοινωνία στη ΓΓΣ*. Ανακτήθηκε 12/7/2022 από https://www.consilium.europa.eu/media/35445/el_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf
- Γκασούκα, Μ. & Γεωργαλλίδου, Μ. (2018). *Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα δημόσια έγγραφα*. Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ., Κουρδής, Ε., Λουπάκη, Ε. & Φλώρος, Γ. (2015). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε 12/7/2022 από <http://hdl.handle.net/11419/3901>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018). *Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*. Ανακτήθηκε 12/7/2022 από https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187093/GNL_Guidelines_EL-original.pdf

- Ιωαννίδης, Α. (2018). *Μπορείτε να τους ρωτήσετε για μένα; Η διερμηνεία στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα*. Αθήνα: Δίαυλος.
- Στάμου, Α.Γ. (2014). Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας. Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφιανού & Β. Τσάκωνα (επιμ.) *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και εφαρμογές* (σσ. 149-187). Αθήνα: Νήσος.
- Beaton, M. (2007). Interpreted Ideologies in Institutional Discourse. The Case of the European Parliament. *The Translator* 13(2), 271-296.
- Beaton-Thome, M. (2015). Ideology. In F. Pöchhacker (ed.) *Encyclopedia of interpreting studies* (pp. 187-188). London: Routledge.
- Bernardini, S., Ferraresi, A., Russo, M., Collard, C. & Defrancq, B. (2018). Building interpreting and intermodal corpora : a how-to for a formidable task. In M. Russo, C. Bendazzoli & B. Defrancq (eds) *Making way in corpus-based interpreting studies* (pp. 21-42). Singapore: Springer.
- Bickes, H., Butulussi, E., Otten, T., Schendel, J., Sdroulia, A. & Steinhof, A. (2012). *Die Dynamik der Konstruktion von Differenz und Feindseligkeit am Beispiel Griechenland: Hört beim Geld die Freundschaft auf? Kritisch-diskursanalytische Untersuchungen der Berichterstattung ausgewählter deutscher und griechischer Medien*. Iudicium: München.
- Europäisches Parlament (2018). *Geschlechterneutraler Sprachgebrauch im Europäischen Parlament*. Retrieved 12/7/2022 from https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187092/GNL_Guidelines_DE-original.pdf
- European Parliament (2018). *Gender-neutral Language in the European Parliament*. Retrieved 12/7/2022 from https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. London/New York: Longman.
- Fawcett, P. (1998). Ideology and translation. In M. Baker (ed) *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 106-111). London: Routledge.
- Hatim, B. & Mason, I. (1997). *The Translator as Communicator*. London: Routledge.
- Holz-Mänttari, J. (1986). Translatorisches Handeln. Theoretisch fundierte Berufsprofile. In M. Snell-Hornby (ed) *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung* (pp. 348-374). Tübingen/Basel: Francke.
- Mason, I. (2015). Power. In F. Pöchhacker (ed) *Encyclopedia of interpreting studies* (pp. 314-316). London: Routledge.
- Munday, J. (2007). Translation and Ideology. A Textual Approach. *The Translator* 13(2), 195-217.
- Pöllabauer, S. (2015). Interpreting in Asylum Proceedings. In H. Mikkelsen & R. Jourdenais (eds) *The Routledge Handbook of Interpreting* (pp. 203-216). London: Routledge.
- Prewitt-Freilino, J., Caswell, T. & Laakso, E. (2012). The Gendering of Language: A Comparison of Gender Equality in Countries with Gendered, Natural Gender, and Genderless Languages. *Sex Roles* 66(3-4), 268-281.
- Reiss, K. & Vermeer, H.J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Niemeyer: Tübingen.
- Singy, P. & Guex, P. (2015). Gender. In F. Pöchhacker (ed) *Encyclopedia of interpreting studies* (pp. 169-170). London: Routledge.
- van Dijk, T.A. (2006). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies* 11(2), 115-140.